

«...Θηλυτέρησι γυναιξί...»

(γυναίκες με τρυφεράδα)

Η σκηνή είναι παρμένη απ' τον Όμηρο. Την ραψωδία λ που την είπαν νέκυια οι Αλεξανδρινοί γραμματικοί. Δηλαδή μαγική τελετή, κατά την οποία τα πνεύματα των νεκρών βγαίνουν και ερωτώνται από κάποιον, που κατέβηκε στον Άδη. Αυτό σημαίνει νέκυια. Και στην περίπτωσή μας από τον Οδυσσέα. Κατέβηκε λοιπόν στον Άδη ο Οδυσσέας κι εκεί συναντιέται με τις ψυχές πολλών. Βλέπει τη μάννα του, την Αντίκλεια, τον Αχιλλέα, τον Αγαμέμνονα. Τον Αίαντα. Κι όλοι έχουν κάτι να του ειπούν.

Έτσι αντικρίζοντας τη μάννα του ξαφνιάζεται και τη ρωτάει :

* Κι εσύ εδώ μάννα ; Πώς ; Μη σε τόξεψε η Άρτεμις ; Μη σε βρήκε μακρά αρρώστεια ; Γιατί είσ' εδώ μάννα;

Για να του απαντήσει εκείνη:

* Άκου, γιέ μου. Ούτε η Άρτεμις με τόξεψε ούτε αρρώστεια με βρήκε. Χάθηκα ποθώντας τον ερχομό σου. Μ' έφαγε ο καημός σου! (Ο καημός της μάννας για το παιδί της τη στέλνει στον τάφο). Βλέποντας και τον Αχιλλέα του είπε:

* Γιέ του Πηλέως. Ζωντανό σε τιμούσαμε ίσα με τους θεούς. Και τώρα μεγαλοκράτορας θα είσαι εδώ στους νεκρούς. Γι' αυτό μην έχεις άγχος ότι πέθανες. Για ν' απαντήσει ο Αχιλλέας:

* Μη με παρηγορείς , λαμπρέ Οδυσσέα. Θα προτιμούσα να είμαι αγρότης στη δούλεψη άκληρου άντρα με λίγο βιός παρά βασιλιάς σ' όλους τους πεθαμένους.

Κι άλλες ψυχές ήρθαν, στέκονταν λυπημένες και η κάθε μία έλεγε τα άσανά της. Και μόνον η ψυχή του Αίαντος με τις τεράστιες πλάτες, χολωμένη ακόμα από την αδικία που του έγινε , καίτοι ο Οδυσσέας του φώναξε από μακριά με λαχτάρα θέλοντας να του ζητήσει συγγνώμη, έκανε πως δεν άκουσε και σαν σκιά χάθηκε στο έρεβος με το ανώνυμο πλήθος των ψυχών. (Εδώ, για όσους αναγνώστες δεν ξέρουν, ο Οδυσσέας έχει αδικήσει τον Αίαντα, που είχε δύναμη ελέφαντα και καρδιά μικρού παιδιού. Εξαιτίας δε αυτού ο Αίας παρεφρόνησε και αυτοκτόνησε, και τώρα ο Οδυσσέας θεωρεί ότι βρήκε την ευκαιρία που έψαχνε χρόνια για να ζητήσει συγγνώμη. Πλην ο Αίας δεν σταμάτησε αλλά χάθηκε στο έρεβος. Πράγμα που καταδηλώνει ότι αν θέλουμε να ζητήσουμε συγγνώμη από κάποιον που βλάψαμε , αυτό θα γίνει εδώ. Σε τούτην εδώ τη ζωή όχι στην άλλη. Στον Άδη δεν υπάρχει μετάνοια λέει ο λαός.)

Σήμερα όμως θα μιλήσουμε για τη συνάντηση του Οδυσσέα με τον Αγαμέμνονα. Θλιμμένη ήταν η ψυχή του Αγαμέμνονος. «Αχνυμένη» μας λέει ο Όμηρος. Κι όταν ο Οδυσσέας την είδε δάκρυσε και τον λυπήθηκε μέσα του. «Έγώ δάκρυσα ιδών έλέησάτε θυμῶ». Και τον ρώτησε ποια

μοίρα τον έφερε στο θάνατο.

* Μήπως σε τσάκισε ο Ποσειδώνας ορθώνοντας φοβερούς ανέμους κατά την επιστροφή σου στις Μυκήνες ; Ή μήπως εχθρικοί άντρες σε σκότωσαν;

Για ν' απαντήσει ο Αγαμέμνων:

* Τίποτ' απ' όλ' αυτά, αλλά η γυναίκα μου η Κλυταιμνήστρα με το φίλο της τον Αίγισθο με σκότωσαν στο σπίτι μου μέσα, όταν με κάλεσαν για δείπνο. Και με σκότωσαν όπως σκοτώνεις βόδι στο παχνί («βοῦν ἐπί φάτνη κατάκτανε»). Οικτρό θάνατο είχα. Κι αφού περιγράφεται η φοβερή σκηνή του φόνου του Αγαμέμνονος κι όλο το μακελειό που έγινε, λέει στον Οδυσσέα ότι δεν υπάρχει τίποτα πιο τρομερό και σκληρό από την γυναίκα που τέτοια έβαλε στο μυαλό της («Οὐκ αἰνότερον καί κύντερον ἄλλο γυναικός ἤτις δὴ τοιαῦτα μετὰ φρεσὶν ἔργα βάληται»). Έτσι εκείνη αἰσχος έρριξε πάνω της (κατ' αἰσχος ἔχευε) και πάνω σε κείνες τις τρυφερές που θα έλθουν πίσω της ακόμα κι αν είναι φρόνιμες. («Καί ἔσσομένησιν ὀπίσω θηλυτέρησι γυναιξί, καί ἤ κ' εὐεργός ἔησιν»).

Αυτό το «θηλυτέρησι» με σταμάτησε. Σε κρατάει πάντα ο Όμηρος. Και γι' αυτό θα μιλήσουμε τώρα. Δεν αρκούσε το «γυναιξί;» . Εκείνο το «θηλυτέρησι» τί το ήθελε «ο ποιητής των θεών και ο θεός των ποιητών»; Και καλά, αφού είναι γυναίκα δεν είναι θηλυκό; Τί ρόλο παίζει λοιπόν το θηλυτέρησι, μπροστά μάλιστα από το «γυναιξί;» Σαν να είναι το θηλυκό επίθετο της γυναίκας ή της κόρης. Ακόμα η λέξη θηλυκό τί μέρος του λόγου είναι; Αφού λέμε θηλυκό ζώο, θηλυκός σκατζόχοιρος ή αρσενική χελώνα, θηλυκό ερίφιον κ.α. ; Κι άρχισα να ψάχνω.

«Άνευ επαισθητής εννοίας συγκρίσεως» μας λένε στο λεξικό τους οι Liddell και Scott και σωστά. Όμως ως θετικός θήλυς τί σημαίνει; Και γιατί οι αρχαίοι έχουν θήλειαι γυναῖκες ; Τί είναι η γυνή ; Άρρεν ή ουδέτερο ; Επομένως το θήλεα ή θήλεια γυναίκα δεν είναι πλεονασμός; Γυναίκες βέβαια είναι οι γυναίκες όλες. Δεν φαίνεται όμως να είναι και θήλειαι. Κι εδώ πάλι ο Όμηρος δείχνει το δρόμο. Και το θηλυτέρησι στο γυναιξί είναι σίγουρα επίθετο, καθόλου δεν πλεονάζει, αντιθέτως μάλιστα είναι απαραίτητο, που δείχνει τί είναι εκείνο που χαρακτηρίζει τη συγκεκριμένη γυναίκα προσδίδοντάς της κάποια ιδιότητα ξεχωριστή. Με μια λέξη τί είδους γυναίκα είναι. Κι εδώ είναι η τρυφερή, η γλυκειά. Εν αντιθέσει με την Κλυταιμνήστρα που δεν ήταν θηλυτέρησι αλλά δολόμητις (πανούργα) και κυνώπις (αναιδής και σκληρή σκύλα). Δηλαδή το άκρον άωτον του θηλυτέρησι.

Και από τέτοια γυναίκα – Όμηρος κρούει – δεν υπάρχει πιο τρομερό και σκληρό («Οὐκ αἰνότερον καί κύντερον ἄλλο γυναικός»). Είναι μάλιστα τόσο τρομερό ώστε επηρεάζει (χύνει το αἰσχος) και σε 'κείνες που θα 'ρθουν ακόμα κι αν είναι γυναίκες τρυφερές και φρόνιμες («Καί ἔσσομένησιν ὀπίσω θηλυτέρησι γυναιξί, καί ἤ κ' εὐεργός ἔησιν»).

Η γυναίκα λοιπόν πρέπει να είναι θηλυτέρησι. Θηλυκό. Δηλαδή

τρυφερή, γλυκιά, χαριτωμένη, ευγενική. Και υπάρχει και η έκφραση «θήλυ υδωρ» δηλαδή δροσερό νερό. Και «γυνή θήλυς οὔσα» είναι η τρυφερή. Εκείνη με τον ευγενικό χαρακτήρα και ψυχή. Επομένως το θηλυτέρησι είναι αναμφίβολα επίθετο. Και η γυναίκα για να είναι θηλυκό πρέπει να διαθέτει πολλά μαζί χαρακτηριστικά. Να είναι λεπτή, γλυκιά, τρυφερή, δροσερή, ευγενική, ντροπαλή. Ακόμα όταν ο αρχαίος λέει «θήλειαι παρειαί» εννοεί τα όμορφα και γλυκά μάγουλα, κι είναι και τούτο άλλη μια απόδειξη ότι το θηλυτέρησι είναι επίθετο. Και «θήλυς από χροιάς» είναι το θηλυκό με λεπτή κι αστραφτερή επιδερμίδα.

Δεν αρκεί λοιπόν να είναι η γυναίκα απλώς γυναίκα ή κόρη, αλλά θήλυς. Και προκειμένου για τις κόρες ας θυμηθούμε όταν ο Οδυσσεύς άκουσε τα γέλια των κοριτσιών «κουράων θήλυς αὔτη» (αυτές είναι φωνές από δροσερά κορίτσια). Και «θηλύτεραι θεαί» είναι οι ντροπαλές θεές. (Γελούσαν οι θεοί με το πάθημα του Άρη και της Αφροδίτης όταν τους έπιασε ο σύζυγός της ο Ήφαιστος με το δίχτυ. Και ενώ οι άλλοι θεοί ήρθαν ο ένας μετά τον άλλον και γελούσαν αἱ θηλύτεραι θεαί – οι ντροπαλές θεές – έμεναν καθεμιά στον οίκο της από ντροπή (Οδυσσ. Θ 324). Και η γυναίκα που πάει στην εκκλησία με το μισό βρακί και το βυζί έξω δεν είναι θηλυτέρησι. Αφήστε πια που το γυμνό γενικά στο μουσείο, όπως λέει ο στοχαστής, είναι τέχνη, στο δρόμο τρέλα και στο καφενείο πουτανιά. Και κάθε φορά πρέπει να «παίζει» με τους κανόνες που εκεί ισχύουν. Της εκκλησίας, του σχολείου, του μουσείου.

Και θυμάμαι παιδί στο χωριό μου, οι παλαιότεροι εκείνοι άνθρωποι, άντρες και γυναίκες, που κουβάλησαν δώθε το πνεύμα του Ομήρου και των άλλων αρχαίων, έλεγαν ότι η γυναίκα πρέπει να είναι πρώτα θηλυκό. Και εννοούσαν τρυφερή, γλυκιά, ντροπαλή, δροσερή, ευγενική. Κι όλ' αυτά εν αντιθέσει προς τον άντρα που πρέπει να έχει κι αυτός άλλα γνωρίσματα – κοσμήματα.

Εδώ μία διασάφηση που ίσως είναι περιττή μετά απ' όσα είπαμε. Η θηλυκότητα δεν είναι ελευθεριότητα. Η θηλυκότητα τα πολλά τ' αφήνει στη φαντασία. Δεν τα εκθέτει. Η θηλυκότητα μιλεί όμορφα, ευγενικά με το στόμα και το σώμα σεμνά δίχως να προκαλεί. Προπαντός όμως αγνά, ειλικρινά, άμεσα, αληθινά, θερμά. Με ανεμελιά αλλά όχι με αφροσύνη. Και ποτέ μα ποτέ προσποιητά υποκριτικά, δημοσιοσχεσίτικα, ψεύτικα.

Και προσέξτε πόσο βαθαίνει την έννοια της λέξεως γυναίκα το θηλυτέρησι. Βαθαίνουν τα συναισθήματα που βγαίνουν απ' την καρδιά μας. Και καταλαβαίνουμε πόσο μεγάλη λέξη το θηλυτέρησι, που βγήκε απ' τον ποιητή σε μια μεγάλη ώρα.

Ακόμα τονίζουμε εδώ πώς τα καλά λόγια μπορούν να σας αλλάξουν τη διάθεση. Ο Πρίαμος με καλά λόγια πήγε στον Αχιλλέα να ζητήσει το σώμα του παιδιού του. «Θυμήσου, παλληκάρι μου, το γέρο σου πατέρα... «ο Οδυσσεύς με καλά λόγια μιλεί στη Ναυσικά». «Σπλαχνίσου με βασίλισσα θνητή ή αθάνατη είσαι». Την αποκαλεί θεά. Και «όποιος

κατέχει να μιλεί με γνώση και με τρόπο...» ο Κορνάρος.

Και υπάρχουν ακόμα τέτοιες γυναίκες . Θηλυτέρησι. Παλαιότερα πολλές. Γιατί οι σημερινές και πολλά νέα κορίτσια είναι προκλητικές μιλούν σαν άντρες καταγωγίων, αισχρολογούν κι αυτό το θεωρούν μαγκιά. Αυτές δεν είναι θηλυτέρησι. Βλέπουμε ως και κορίτσια σαν τα κρύα τα νερά να παίζουν μπάσκει και σαν κερδίζουν “πόντο” κάνουν σαν μαινάδες για τις αντίπαλές τους. Ούτε αυτές είναι θηλυτέρησι.

Θα κλείσω με τον Όμηρο και το δικό του συμπέρασμα. Τίποτα πιο τρομερό και σκληρό από τη γυναίκα («Οὐκ αἰνότερον καὶ κύντερον ἄλλο γυναικός») μας είπε. Γι’ αυτό κι εσύ Οδυσσέα, συμβουλεύει ο Αγαμέμνων, δεν πρέπει να είσαι ποτέ ήπιος με τις γυναίκες («τῷ νῦν μή ποτε καὶ σύ γυναικί περ ἤπιος εἶναι»). Και να μην της φανερώνεις όλα όσα καλά γνωρίζεις αλλά άλλο να της λες κι άλλο να κρύβεις. («Τό μὲν φᾶσθαι, τό δέ καὶ κεκρυμμένον εἶναι»)

Αλλά εσύ, συνεχίζει ο Αγαμέμνων απ’ τον Άδη, δεν κινδυνεύεις απ’ τη γυναίκα σου, γιατί η Πηνελόπη, είναι μυαλωμένη, φρόνιμη και με καλές σκέψεις. Για να καταλήξει τελικά. Καμμία εμπιστοσύνη στις γυναίκες («οὐκέτι πιστά γυναιξί») που δεν είναι θηλυτέρησι (τρυφερές, γλυκιές, μυαλωμένες, φρόνιμες, συνετές, χαριτωμένες, συμπονετικές). Κι ακόμα για να διαπιστώνεις αν η γυναίκα είναι θηλυτέρησι να κυττάς αν κλαίει. Όχι βέβαια με το παραμικρό ούτε προσποιητά, υποκριτικά ή εκβιαστικά, αλλά αν πονάει πραγματικά και κλαίει. «Ο άνθρωπος αν είναι καλός κλαίει σ’ όλη του τη ζωή, είχα διαβάσει κάποτε, αν δεν είναι κάνει τους άλλους να κλαίνε». Κι αν η γυναίκα δεν κλαίει όταν πρέπει, μπορεί να είναι εκτός των άλλων και επικίνδυνη.

Και τα νέα παιδιά σαν τα ρωτούν πώς θέλουν τη γυναίκα ας απαντούν: θηλυκό.

Έτσι είδα αυτό το θηλυτέρησι. Όχι άνευ αλλά μετ’ επαισθητής εννοίας.